

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Journal of Eskişehir Osmangazi University Faculty of Theology
ISSN: 2147-8171
Cilt / Volume: 6 • Sayı / Issue: 10 • Sayfa / Pages: 251-260

Fâdıl b. Halef el-Hummâde er-Rakiyy, Mevsûatu İbn Ebi'd-Dünyâ, İbn Ebi'd-Dünyâ Muhaddisen ve Muslihan

Dr. Öğr. Üyesi Adnan ARSLAN

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü
Bilecik Şeyh Edebali University, Faculty of Islamic Sciences, Department of Arabic Language
adnan.arslan@bilecik.edu.tr
orcid.org/0000-0002-3989-6612

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type : Kitap Tanıtımı / Book Review
Geliş Tarihi / Received : 10.01.2019
Kabul Tarihi / Accepted : 05.02.2019
Yayın Tarihi / Published : 15.03.2019

Atıf Bilgisi / Cite as: Arslan, Adnan. "Fâdıl b. Halef el-Hummâde er-Rakiyy, Mevsûatu İbn Ebi'd-Dünyâ, İbn Ebi'd-Dünyâ Muhaddisen ve Muslihan", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/10 (Mart 2019): 251-260. <https://doi.org/10.5281/zenodo.2595543>

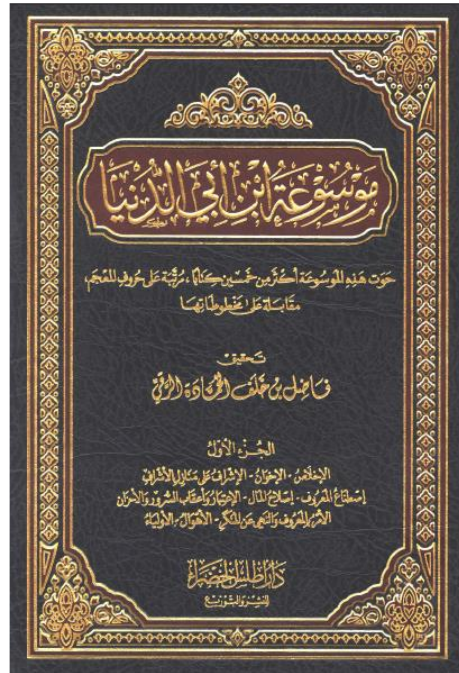
İntihal / Plagiarism: Bu makalenin intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been scanned via a plagiarism software.

Copyright © Published by

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi /Eskişehir Osmangazi University, Faculty of Theology Bütün hakları saklıdır. / All right reserved. <http://dergipark.gov.tr/esoguifd>

Fâdıl b. Halef el-Hummâde er-Rakiyy, Mevsûatu İbn Ebi'd-Dunyâ, İbn Ebi'd-Dunyâ Muhaddisen ve Muslihan

Fâdıl b. Halef el-Hummâde er-Rakiyy, Mevsûatu İbn Ebi'd-Dunyâ, İbn Ebi'd-Dunyâ Muhaddisen ve Muslihan (*İbn Ebü'd-Dünyâ Ansiklopedisi, Hadisçi ve Islahatçı olarak İbn Ebü'd-Dünyâ*). Riyad, Dâru Atlasi'l-Hadrâ, 2012, 576 sayfa.¹

Beyrut İslam Üniversitesi'ne yüksek lisans tezi olarak sunulan ve daha sonra 2012 yılında ilk baskısı yapılan bu çalışmada Fâdıl b. Halef,² İslam düşünce tarihinde ilmi üretkenliği bakımından kendisinden bir başkası ile kıyası kolay olmayan çok yönlü velûd bir müellif olan İbn Ebi'd-Dünyâ'yı (ö. 281/894) eserleri ile tanıtmaktadır. Sanırım araştırma konusu ayaklı bir kütüphane olan İbn Ebi'd-Dünyâ olduğu için eserine "İbn Ebi'd-Dünyâ Ansiklopedisi" başlığını vermeyi uygun görmüştür.

¹ Eserin PDF formatına ulaşmak için adres: <http://waqfeya.com/book.php?bid=9026>

² Bu çalışmada müellife işareten ilk ismi olan Fâdıl kullanılacaktır. 1974 Rakka doğumlu yazarın biyografisi hakkında ayrıntı için bkz: <http://midad.com/scholar/48294/> فاضل بن خلف - الحمادة - الرقي

FÂDİL B. HALEF EL-HUMMÂDE ER-RAKİYY,
MEVSÛATU İBN EBİ'D-DÜNYÂ

İslami ilimler araştırmacıların malumu olduğu üzere Arapça ilmi eserlere dijital ortamda ulaşmak ve hızlı tarama yapabilmek için günümüzde en kolay ve hızlı ulaşılabilir platform “el-Mektebetu’ş-Şâmile”dir. Bu tanıtımın kaleme alındığı tarih itibariyle 2853 müellife ait toplam 6, 681, 674 sayfada tefsir, hadis, fıkıh, tarih gibi ana başlıklardan birisinin de tek başına “İbn Ebi’d-Dünyâ Kitapları” oluşu gerçekten de parmak ısırtan bir ilmi genişliğı göstermektedir. Bir yüksek lisans tezinin alışlagelmiş akademik çerçevesi düşünöldüğünde Fâdıl’ın yaklaşık 600 sayfada İbn Ebi’d-Dünyâ’nın onlarca eserini deyim yerinde ise didik didik araştırması gerçekten de takdiri hak eden bir çalışma olmuştur ki, üniversitenin ilgili birimi tarafından da ödöle layık görölmüştür.

İbn Ebi’d-Dünyâ muhaddisler tarafından güvenilir bir hadisçi olarak tanınmasına karşın pek çok kişi onun eserlerinin zayıf, hatta mevzu hadislerle dolu olduğunu düşünmüştür. Bu şaya Fâdıl’ı, İbn Ebi’d-Dünyâ’nın eserlerini bir hadisçi gözüyle araştırmaya sevk eden esas saik olmuştur. Fâdıl böyle bir çalışmaya neden ihtiyaç duyduğunu izah ettiğı önsözünde açıkça İbn Ebi’d-Dünyâ gibi allame bir zatın bu tarzda tezyifleri hak etmediğini ifade etmiştir. Diğer taraftan eserleri başlı başına bir kütüphane dolduracak kadar üretken bir ilim adamı olan İbn Ebi’d-Dünyâ’nın bir hadisçi ve islahatçı olarak eserlerinin layıkıyla araştırılmadığını düşünmüştür. Fâdıl, Arap akademi dünyasının bu konuda ileri atılan pek kimsenin olmadığı görüşündedir. Gördüğümüz kadarıyla aynı durum Türkiye’deki İlahiyat Fakölteleri için de geçerlidir. Zira İbn Ebi’d-Dünyâ hakkında müstakil bir lisansüstü çalışma olmadığı gibi akademik tek bir makale dahi kaleme alınmamıştır. İbn Ebi’d-Dünyâ hakkında Diyanet İslam Ansiklopedisi’nde bir maddeden başka hiçbir akademik çalışmanın olmayışı gerçekten de düşöndürücüdür. Biz, Fâdıl’ın bu çalışmasının en azından tanıtımının yapılmasıyla İbn Ebi’d-Dünyâ’nın o geniş ilmi derleme dünyasına kapı aralanacağını ve araştırmacıları teşvik edeceğini umarak kitabın tanıtımına başlıyoruz.

Tümevarım yönteminin kullanıldığı bu eserde müellif, İbn Ebi’d-Dünyâ’nın hadis ve vaaz içerikli tüm eserlerinin her birini içerik ve hadisler bakımından gruplara ayırdıktan sonra nihayetinde bir genelleme yaparak sonuç çıkarmıştır.

Muhtevasında dikkatimizi çeken değerlendirmelere girmeden önce çalışmaya panoramik bir bakış sunması açısından hayli dakik bir şekilde hazırlanmış olduğu görölen fihriste bir göz atmak faydalı olacaktır.

1. Bab: Bir Hadisçi Olarak İbn Ebi'd-Dünyâ

1. Fasl: İbn Ebi'd-Dünyâ'nın Yaşadığı Dönem ve Hayatı
 1. Mebhas: İbn Ebi'd-Dünyâ'nın Yaşadığı Dönem
 1. Matlap: Dönemindeki Siyasi Hayat
 2. Matlap: Dönemindeki Sosyal Hayat
 3. Matlap: Dönemindeki İlmî Hayat
 2. Mebhas: İbn Ebi'd-Dünyâ'nın Hayatı
 1. Matlap: Adı, Nispeti ve Yetişi
 2. Matlap: Hocaları ve Öğrencileri
 3. Matlap: İlmî Konumu ve Âlimlerin Onun Hakkındaki Görüşleri
 4. Matlap: Dinî Akidesi ve Mezhebi
 5. Matlap: Eserleri
 6. Vefatı
2. Fasl: Tasnifindeki Yöntemi ve İbn Ebi'd-Dünyâ'nın Kaynakları
 1. Mebhas: İbn Ebi'd-Dünyâ'nın Tasnifteki Yöntemi
 1. Matlap: Konulu Tasnif
 2. Matlap: Merfu Hadislerle Yetinmemesi
 3. Matlap: Zühd ve Rekaik Hadislerine Önem Vermesi
 4. Matlap: Zühd ve Ahkâm Hadisleri Arasındaki Fark
 5. Matlap: İbn Ebi'd-Dünyâ'nın Haberlerin Tertibindeki Menheci
 6. Matlap: İbn Ebi'd-Dünyâ'nın Bab Başlıklandırması
 1. Mesele: İbn Ebi'd-Dünyâ'nın Başlıklandırması
 2. Mesele: İbn Ebi'd-Dünyâ'nın Başlıklandırma Çeşitleri
 2. Mebhas: İbn Ebi'd-Dünyâ'nın Kaynakları
 1. Matlap: Zühd Kitapları
 2. Matlap: Tefsir İmamları
 3. Matlap: Edebiyat ve Şiir İmamları
 4. Matlap: İbn Ebi'd-Dünyâ'da İsrâiliyyât
3. Fasl: İbn Ebi'd-Dünyâ'nın Hadis Çeşitleri ve Tarikleri
 1. Mebhas: İbn Ebi'd-Dünyâ'nın Hadis Çeşitleri
 1. Matlap: Merfu, Mevkûf ve Maktu' Oluşu Bakımından Hadisler
 2. Matlap: Mürsel Hadis
 1. Mesele: İbn Ebi'd-Dünyâ'nın Mürsel Hadisten Delil Getirmesi
 2. Mesele: Hasan-ı Basrî'nin Mürsel Hadislerinin Temsili ve Te'silî Araştırması
 3. Matlap: İbn Ebi'd-Dünyâ'da Muallakât
 4. Matlap: İbn Ebi'd-Dünyâ'da Müselsel
 5. Matlap: Diğer İtibârat Bakımından Hadis Çeşitleri
 2. Mebhas: Mütabaât, Şevâhid ve Mükerrer Hadisler (Merfû)
 1. Matlap: İbn Ebi'd-Dünyâ'da Mütâbât
 2. Matlap: İbn Ebi'd-Dünyâ'da Şevâhid
 3. Matlap: İbn Ebi'd-Dünyâ'da Mükerrer Hadisler
 4. Matlap: Babına Göre Hadisleri Kısımlara Ayırmak
4. Fasl: İbn Ebi'd-Dünyâ'da Rivayet Cerh ve Ta'dil İlimleri

FÂDİL B. HALEF EL-HUMMÂDE ER-RAKİYY,
MEVSÛATU İBN EBİ'D-DÜNYÂ

1. Mebhas: İbn Ebi'd-Dünyâ'da Ricâl İlmi ve Cerh ve Ta'dildeki Yeri
 1. Matlap: Müttefek ve Müfterak
 2. Matlap: Cerh ve Ta'dildeki Yeri
 3. Tehzibu't-tehzib ve Kitaplarından Cerh ve Ta'dile dair Sözlerinden Derleme
 4. Cerh ve Ta'dil İmamları Arasındaki Konumu
2. Mebhas: İbn Ebi'd-Dünyâ'da Rivâyet ve İsnad Sîgaları
 1. Matlap: Âli İsnada Verdiği Önem
 2. Matlap: İbn Ebi'd-Dünyâ'da İsnad Sîgaları
 3. Matlap: İbn Ebi'd-Dünyâ'nın Semâ Takyidi
 4. Matlap: İbn Ebi'd-Dünyâ'nın Hocalarının Arasını Cemetmesi
5. Fasil: İbn Ebi'd-Dünyâ'da Hadis ve Garibu'l-Hadis Hakkında Hüküm
 1. Mebhas: İbn Ebi'd-Dünyâ'nın Hadisler Hakkındaki Hükümü
 1. Matlap: Eserleri Üzerinden İbn Ebi'd-Dünyâ'nın Ahkâmına Dair Bir Derleme
 2. Matlap: Vasıl ve İrsal Teâruzu
 3. Matlap: Vakf ve Ref Teâruzu
 2. Mebhas: İbn Ebi'd-Dünyâ'da Garibu'l- Hadis
 1. Matlap: İbn Ebi'd-Dünyâ'nın Kitapları Üzerinden Garib Sözlüğü
 2. Matlap: Garib Konusunda İbn Ebi'd-Dünyâ'nın Kaynakları
 3. Matlap: İbn Ebi'd-Dünyâ'da Hadis Şerhleri

2. Bab: Bir Islahatçı Olarak İbn Ebi'd-Dünyâ

1. Fasil: İbn Ebi'd-Dünyâ'da İktisadi Islâh
 1. Mebhas: İbn Ebi'd-Dünyâ'da İktisadi Yapı
 1. Matlap: "Mâl" Kavramı
 2. Matlap: İslami İktisadın Özellikleri ve Esasları
 3. Matlap: İktisadi Faaliyetin Yönleri
 4. Matlap: Üretim Unsurları
 2. Mebhas: İbn Ebi'd-Dünyâ'da İktisadi Hayatın Korunması
 1. Matlap: Fakirlik Sorunu
 2. Matlap: İktisat Alanında Devletin Sorumlulukları
 3. Matlap: İktisat Alanına Devlet Müdahalesi
 4. Matlap: İslam İktisadını Koruma Mekanizmaları
2. Fasil: İbn Ebi'd-Dünyâ'da Pedagojik Islah
 1. Mebhas: İbn Ebi'd-Dünyâ'da Müslüman Şahsiyetin İnşasının Cevânibi,
 1. Matlap: Çocuklara Ait Ahkâmda Fakihleşmek
 2. Matlap: Akide ve İbadet İnşası
 3. Matlap: Sıhhi ve Psikolojik İnşa
 4. Matlap: Sosyal ve Ahlaki İnşa
 5. Matlap: İlmi İnşa
 2. Mebhas: İbn Ebi'd-Dünyâ'da Pedagojik ve Nazari Üsluplar
 1. Matlap: Doğrudan Hitap Üslupları
 2. Matlap: Örnek Modellik

3. Matlap: Psikolojik Üsluplar
4. Matlap: Oyun
5. Ödül ve Ceza Nazariyesi / Eğitimle İlgili Tavsiyeler
3. Fasl: İbn Ebi'd-Dünyâ'da Sosyal ve Ahlaki Islah
 1. Mebhas: Sosyal Islah
 1. Matlap: İbn Ebi'd-Dünyâ'da Uzlet Kavramı
 2. Matlap: İslam Kardeşliği Rabıtası
 3. Matlap: Başkaları ile Muamele Usulleri
 2. Mebhas: Ahlaki Islah
 1. Matlap: İslam Ahlakının Özellikleri
 2. Matlap: İslam Ahlakının Önemi
 3. Matlap: İbn Ebi'd-Dünyâ'da İslam Ahlakının Usulleri
4. Fasl: İbn Ebi'd-Dünyâ'da Emr-i Bi'l-Ma'rûf ve'n-Nehy'-i Ani'l- Münker
 1. Mebhas: Emr-i Bi'l-Ma'rûf ve'n-Nehy'-i Ani'l- Münker Kavramı ve Sınırları
 1. Matlap: Emr-i Bi'l-Ma'rûf ve'n-Nehy'-i Ani'l- Münker Kavramı
 2. Matlap: Emr-i Bi'l-Ma'rûf ve'n-Nehy'-i Ani'l- Münker Önemi
 3. Matlap: Emr-i Bi'l-Ma'rûf ve'n-Nehy'-i Ani'l- Münker Sınırları
 2. Mebhas: Emr-i Bi'l-Ma'rûf ve'n-Nehy'-i Ani'l- Münker Alanları
 1. Matlap: Kamu Hukuku Alanı
 2. Matlap: Allah Hukuku Alanı
 3. Matlap: Müsterek Haklar Alanı
5. Fasl: İbn Ebi'd-Dünyâ'da Islah Teorileri
 1. Mebhas: Zühd Nazariyesi
 1. Matlap: Zühd Kavramı
 2. Matlap: Zühd ve İktisadi Hayat
 3. Matlap: Zühd ve Eğitim
 4. Matlap: Zühd ve Toplum
 2. Mebhas: İlahi Cezalar Nazariyesi
 1. Matlap: İlahi Cezalar Kavramı
 2. Matlap: İlahi Cezalar ve İktisadi Yozlaşma
 3. Matlap: İlahi Cezalar ve Pedagojik Yozlaşma
 4. Matlap: İlahi Cezalar ve Ahlaki Yozlaşma

İbn Ebi'd-Dünyâ İslam düşünce tarihinde “tasnif dönemi” denilen bir merhalede yaşamıştır. Bu dönemde ilim ehli genel olarak kendi zamanlarına kadar ulaşan her türlü haber ve rivayetleri kendi yöntemlerine göre tasnife tabi tutarak kaleme almakta idiler. Bunlardan biri olan İbn Ebi'd-Dünyâ da kendi yöntemi olan “konulu tasnif”e göre rivayetleri tasnif etmiştir. Terbiye, ahlak, iktisat, zühd gibi yüzlerce konu başlığına göre kendine ulaşan rivayetleri tasnif etmiş ve çoğu müstakil risaleler halinde yaklaşık 300 civarında eseri derlemeler halinde ortaya çıkarmıştır. Edebi bir zevke sahip olduğu anlaşılan İbn Ebi'd-Dünyâ çoğu kez telkin etmek istediği düşünceleri şiirle istişhatta bulunarak aktarmıştır. Almış olduğu rivayet ve şiir pasajlarının risalelerinin başlığına uy-

FÂDİL B. HALEF EL-HUMMÂDE ER-RAKİYY,
MEVSÛATU İBN EBİ'D-DÜNYÂ

gun olmasına dikkat etmiştir. Mümkün merteye konu bütünlüğünü sağlamaya özen göstermiştir. İbn Ebi'd-Dünyâ'nın telif ettiği eserlerdeki hassasiyeti yaşadığı dönemin sosyal ve siyasal gelişmelerini yansıtmaktadır. Örneğin; kardeşlik hakkında kaleme aldığı "ihvan risalesi", dönemin saray hanedanı arasındaki kavgalı ve çekişmeli gelişmelere işaret etmektedir.³

Toplam 2 bâb, 10 fasıl, 20 mebhas ve 76 matlapdan oluşan çalışmada ilk bâb görüldüğü gibi İbn Ebi'd-Dünyâ'nın hadisçiliğine yöneltilen itirazlara cevap verme amacı ile kaleme alınmıştır. Bu itibarla rivayet zincirlerinin Hz. Peygamber (s.a.v.)'e ulaşip ulaşmaması bakımından bunları "merfu" ve "mevkuf" olarak ikiye ayırdıktan sonra İbn Ebi'd-Dünyâ'nın zühd ve rekâik⁴ konulu 58 kitabındaki hadisleri bu taksime göre listelemiştir. Yaptığı hesaba göre toplam 12790 hadisten 2979'u merfu, 9811'i de mevkuf hadistir. Toplama göre mevkûf hadis oranı %76,71 iken merfû hadis oranı %23, 29'da kalmıştır.⁵

Fâdıl, İbn Ebi'd-Dünyâ'nın birinci derecede zühd ve rekâik'e dair eserler telif ettiği için bu eserlerinde aldığı hadislerin doğal olarak ahkâma dair olmayacağını ifade etmiştir. Hadis rivayet geleneğinde zühd gibi ahlak ve fazilete dair hadislerin rivayetinde ekseriyetle hadisçilerin ahkam hadislerinde tutundukları müteşeddid ve hassas kıstaslarla hareket etmedikleri bilinmektedir. Fâdıl, İbn Ebi'd-Dünyâ'nın çoğunlukla zühd ve fazilete dair rivayetlere yer verdiği, ahkâma dair hadislerle çok başvurmadığı dolayısıyla zayıf hadislerle eserlerinde yer vermesinin onun ilmi ciddiyetine hâle getirmeyeceğini ifade etmek için bir liste oluşturmuştur. Bu listeye göre zühd ve rekâike dair eserlerinde toplam 2979 merfu hadisten 553'ü ahkâma, kalan 2425'i ise zühde dairdir. Dolayısıyla zühde dair hadisler toplamın %81,4, ahkâma dair olanlar ise %4,33'dür. Fâdıl, bu oranlamayı yaptıktan sonra eserinin birinci babının ana fikri olan cümleyi burada zikretmektedir: "Bu oran, İbn Ebi'd-Dünyâ'nın zayıf ve mevzu hadislerle telifatta bulunduğu iddiasına yeterli bir cevaptır."⁶ Bundan sonraki matlapta

³ Fâdıl b. Halef el-Hummâde er-Rakiyy, *Mevsûatu İbn Ebi'd-Dünyâ, İbn Ebi'd-Dünyâ Muhaddisen ve Muslihan*, Riyad: Dâru Atlasi'l-Hadrâ, 2012, 117.

⁴ Zühd ve Rekâik, Hz. Peygamber'le ashabının zühd hayatına dair rivayetler ve bu konuyla ilgili literatür için kullanılan bir terimdir. Mehmet Emin Özafşar, "Zühd ve Rekâik", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 44: 535-537.

⁵ er-Rakiyy, *Mevsûatu İbn Ebi'd-Dünyâ*, 122.

⁶ er-Rakiyy, *Mevsûatu İbn Ebi'd-Dünyâ*, 126.

ise müellif, zayıf hadislerin ahkâm dışı mevzularda delil olarak kullanıldığına dair genel görüşü destekleyen değerlendirmelere yer vermiştir.

Zühd ve rekaik muhtevalı eserlerinde İbn Ebi'd-Dünyâ'nın kaynakları; İbnü'l-Mübârek, el-Muâfâ el-Mevsilî, Veki' b. Cerrâh ve Esed b. Mûsa'dır. Tefsir kaynakları başta sahabe, tabiin ve tebei tabiîn'dir. Fâdıl bunların teker teker isimlerini çıkarmış ve haklarında bilgiler vermiştir. Bu bilgiler her ne kadar kısa sayılsa da toplam sayıları yaklaşık 100'ü bulduğundan ve her biri için de bilgi verildiğinden dolayı esere kanaatimizce gereksiz uzatma vermiştir. İbn Ebi'd-Dünyâ'nın eserlerinde ayet, hadis ve me'sûr kaviller gibi şiirlere de sıklıkla yer verilmiştir. Fâdıl, zühd ve tefsir kaynaklarında olduğu gibi İbn Ebi'd-Dünyâ'nın yararlandığı şiir kaynaklarına da tanıtıcı bibliyografik ve biyografik bilgiler verdiği için keza bu bölümde gereğinden fazla uzatılmış fikrini uyandırmaktadır.

Çalışmanın hayli titiz olduğunu gösterme adına burada bir örneğe değinmek uygun olacaktır. Herhangi bir akademik çalışmada bölüm altı alt başlıklar açılırken başlığın içeriğini dolduracak miktarda veri gerekmektedir. Eğer bir başlık açılıyorsa bu başlığın ele aldığı konuya dair aynı bağlamda kayda değer örneğin bulunduğu anlamına gelmektedir. Ancak gördüğümüz kadarıyla Fâdıl'ın bu alışlagelmiş başlıklandırmanın aksine tek bir örnek üzerinden bir "matlap" tahsis ettiği dikkatimizi çekmiştir. Örneğin muallak hadislere yaklaşım konusunda bir başlık açılmış ancak bu başlık altında İbn Ebi'd-Dünyâ'nın kitaplarında sadece bir örneğine rastladığını ifade etmiştir.⁷ Aynı şekilde diğer bir başlık da müsel sel konusu hakkındadır. Bunda da Fâdıl, İbn Ebi'd-Dünyâ'nın tüm eserlerinde bu başlık altında tek bir örnek bulunduğunu tespit etmiştir.

Çalışmanın ikinci babında Fâdıl, İbn Ebi'd-Dünyâ'nın zühd ve iktisad konusunda toplumsal irşad merkezli eserlerini incelemektedir.

Fâdıl'a göre İbn Ebi'd-Dünyâ Müslümanların kalplerinin dünya ve mal sevgisi ile dolu olmasının en birinci sebebinin "mal" mefhumuna karşı yeterince bilgilerinin olmayışdır. Bu itibarla İbn Ebi'd-Dünyâ "*Malın Islâhı*" kitabında "Malın fazileti" ne dair bir başlık açmıştır. Bu, hakiki manada bir zühdün malı mülkü terk etmek olmadığı bilakis mala mülke karşı bakış açısını tashih etmesi

⁷ er-Rakiyy, *Mevsûatu İbn Ebi'd-Dünyâ*, 209.

FÂDİL B. HALEF EL-HUMMÂDE ER-RAKİYY,
MEVSÛATU İBN EBİ'D-DÜNYÂ

gerekliliğine işaret etmektedir.⁸ Mezkûr eserinde mal mülk sahibi olmanın İslam dininde kınanan bir şey olmadığını bu sadette gelen pek çok rivayeti delili göstererek teyit etmektedir. İslam'ın öngördüğü yapıda malı mülkü saçıp savurup fakir u zarurete düşmek gibi ölçüsüzce bir yaşam tarzı olmadığı gibi aksine malın kazanılması ve muhafaza edilmesine dair güçlü bir yaklaşım bulunmaktadır. Burada gözetilmesi gereken husus dünya-ahiret dengesinin korunmasıdır.⁹

İktisadi hayatın korunması ve Müslümanların güçlü olması için İbn Ebi'd-Dünyâ'nın önerdiği, yerine getirilmesi gereken meslekler bulunmaktadır. Müslümanlar ziraat, ticaret, hayvancılık, el sanatları ve gayrimenkul alım satımı gibi sahalarda güçlü olmalıdırlar. Çoğu eserinin zühde dair olduğu bilinen İbn Ebi'd-Dünyâ'nın mala sahip olma ve muhafaza ederek artırmaya çalışmaya dair böyle bir yaklaşıma sahip olduğu belki de pek çok kimse tarafından bilinmemektedir. Hâlbuki İbn Ebi'd-Dünyâ konu ile ilgili pek çok ayet, hadis ve kavillerle malın edinilmesi ve korunması konusundaki düşüncelerini tekrar ederek pekiştirmeye çalışmaktadır.

İbn Ebi'd-Dünyâ'nın fakirlik konusunda iki risalesi bulunmaktadır. Bu eserler henüz matbu değildir. Bu eserlerin ikisi de fakirliğe dair olduğu halde birinde fakirlik yerilmiş diğerinde ise övülmüştür. Bu gerçekten de hayreti mucip bir çelişki gibi görünse de aslında iki kitabın manasını buluşturan Hz. Peygamber'in (s.a.v.) şu hadisidir: "Allah'ım fakirlik ve zenginliğin şerrinden sana sığınırım." Buna göre İbn Ebi'd-Dünyâ mal ve mülk ile gururlanıp helakete düşürecek bir zenginlikten ve Müslümana asla yakışmayacak onursuzca hallere düşürecek bir fakirlikten sakınmak gerektiğini ifade etmiştir.¹⁰ Mali konularda ifrat ve tefrite düşmemek konusunda uyarılarda bulunan İbn Ebi'd-Dünyâ'nın söz konusu diğer ahlaki ve eğitimle ilgili konular olduğunda da yaklaşımı benzerlik arz etmektedir. Eser hakkında bu kadar tanıtımın yeterli olacağını düşünüyor ve İbn Ebi'd-Dünyâ gibi ansiklopedik bir şahsiyetin bu kitaptan yola çıkarak araştırılmayı bekleyen pek çok yönü olduğu tavsiyesinde bulunmak istiyoruz.

⁸ er-Rakiyy, *Mevsûatu İbn Ebi'd-Dünyâ*, 304.

⁹ er-Rakiyy, *Mevsûatu İbn Ebi'd-Dünyâ*, 314.

¹⁰ er-Rakiyy, *Mevsûatu İbn Ebi'd-Dünyâ*, 314.

Kaynakça

Durmuş, İsmail. "Tabakât". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 39: 288-290. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.

er-Rakiyy, Fâdıl b. Halef el-Hummâde. *Mevsûatu İbn Ebi'd-Dünyâ, İbn Ebi'd-Dünyâ Muhaddisen ve Muslihan*. Riyad: Dâru Atlasi'l-Hadrâ, 2012.

Özafşar, Mehmet Emin. "Zühhd ve Rekâik", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 44: 535-537. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.